

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

ВИСНОВОК

на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо етики народних депутатів України» (реєстр. № 8327, доопрацьований від 11.03.2026), внесений народними депутатами України Подгорною В.В. та іншими (всього 18 підписів)

Комітет на засіданні 6 квітня 2026 року (протокол № 260), згідно з електронною резолюцією Голови Верховної Ради України Стефанчука Р.О. від 11 березня 2026 року (електронна картка документа (2166888), розглянув проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо етики народних депутатів України» (реєстр. № 8327, доопрацьований), внесений народними депутатами України Подгорною В.В. та іншими (всього 18 підписів), а також лист Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу від 01.04.2026 (електронна картка документа (2187714) та висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України № 16/03-2026/60696 від 20.03.2026 (2179868).

Метою законопроекту, як зазначено в пояснювальній записці до законопроекту, є «осучаснення норм депутатської етики, створення ефективної системи їх впровадження, що сприятиме підвищенню суспільної довіри до Верховної Ради України та зміцненню демократичного врядування».

Цей проект Закону є доопрацьованим законопроектом (реєстр. № 8327) внесеного 30 грудня 2022 року та, згідно з Постановою Верховної Ради України від 10 лютого 2026 року № 4775-ІХ, включеного до Розділу ІІ Порядку денного п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання.

Відповідно до Плану законопроектної роботи Верховної Ради України на 2026 рік, затвердженого Постановою Верховною Радою України від 10 лютого 2026 року № 4774-ІХ, законопроект (реєстр. № 8327) включено до переліку питань, що потребують законодавчого врегулювання, спрямованих на адаптацію законодавства України до положень права Європейського Союзу (acquis ЄС) в частині виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

У порядку, передбаченому частиною третьої статті 93 Регламенту Верховної Ради України та відповідно до предмета відання Комітету, визначеного Постановою Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» від 29 серпня 2019 року № 19-ІХ, Комітет зазначив, що проект

Закону (реєстр. № 8327, доопрацьований) внесено на реєстрацію згідно з частиною першою статті 89, частиною другою статті 90 та частинами першою і другою статті 91 Регламенту Верховної Ради України, за підписами осіб, які мають право законодавчої ініціативи, з пропозицією щодо кандидатури доповідача на пленарному засіданні, пояснювальною запискою та електронним файлом.

Автори законопроекту (реєстр. № 8327, доопрацьований) пропонують внести зміни до законів України «Про статус народного депутата України», «Про комітети Верховної Ради України» та до Регламенту Верховної Ради України.

Зокрема, змінами до Закону України «Про статус народного депутата України» пропонується:

- доповнити словами преамбулу щодо дотримання народним депутатом України принципів та норм депутатської етики;
- викласти в новій редакції пункти 5 і 6 частини першої статті 4 (дострокове припинення повноважень народного депутата України) та доповнити її новим пунктом 7;
- викласти в новій редакції частину першу, абзац перший частини другої статті 5 (порядок дострокового припинення повноважень народного депутата України) та доповнити її новою частиною четвертою;
- викласти в новій редакції частини першу і другу статті 8 (депутатська етика);
- доповнити новими статтями 8¹ і 8² (принципи депутатської етики та норми депутатської етики);
- частину першу статті 14 (права народного депутата України в органах Верховної Ради України) доповнити абзацом другим;
- доповнити новою статтею 16¹ (порядок подання скарги про порушення норм депутатської етики);
- у частині першій статті 24 (обов'язки народного депутата України) у пункті 7 слова «вимог трудової дисципліни» замінити словом «принципів» та викласти абзац третій пункту 9 в новій редакції;
- друге речення абзацу другої частини п'ятої статті 33 (фінансове забезпечення народного депутата України) викласти в новій редакції;
- доповнити новою статтею 40 (санкції за порушення норм депутатської етики).

У Законі України «Про комітети Верховної Ради України» пропонується:

- частину другу статті 5 (кількість, склад та предмети відання комітетів) доповнити абзацом другим;
- у статті 6 (персональний склад комітетів) - частину другу доповнити абзацом другим та доповнити частиною сьомою;
- частини третю – шосту статті 7 (зміни персонального складу комітетів) викласти в новій редакції;
- доповнити новою статтею 33³ (повноваження, особливості формування персонального складу та організації роботи комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата України та депутатської етики);

- викласти частину першу статті 53 (звіти про роботу комітетів) в новій редакції та доповнити її новою частиною третьою.

У Регламенті Верховної Ради України пропонується:

частину першу статті 27 (обов'язки головуючого на пленарному засіданні Верховної Ради України) доповнити пунктом 6¹;

- статтю 35 (черговість надання слова на пленарному засіданні) після частини другої доповнити новою частиною;
- частину першу статті 49 (рішення Верховної Ради України з процедурних питань) доповнити словами і цифрами;
- статтю 51 (дотримання дисципліни та норм етики народними депутатами на пленарному засіданні) викласти в новій редакції;
- доповнити новою статтею 51¹ (звіт про дотримання принципів та норм депутатської етики);
- частину четверту статті 81 (створення комітетів Верховної Ради України) доповнити словами і цифрою.

Прикінцевими положеннями проекту Закону пропонується встановити, що Закон набиратиме чинності з дня, наступного за днем його опублікування, а вступатиме в дію з дня відкриття першого засідання Верховної Ради України десятого скликання.

Щодо правового змісту змін, запропонованих законопроектом (реєстр. № 8327 – доопрацьований), Комітет зазначив таке.

Відповідно до положень Конституції України (частина четверта статті 76, пункт 21 частини першої статті 92) повноваження народних депутатів України визначаються Конституцією та законами України; виключно законами України визначаються організація і порядок діяльності Верховної Ради України, статус народних депутатів України.

Початком повноважень народних депутатів України є момент складення ними присяги, відповідно до змісту якої народні депутати України перед Верховною Радою України зобов'язуються усіма своїми діями боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробуту Українського народу; присягають додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників (частина перша статті 79 Конституції України).

У контексті дотримання народними депутатами України певних правил чи вимог, пов'язаними з особливістю їх правового статусу, Конституцією України передбачено: втрату депутатського мандата у разі відмови скласти присягу (частина третя статті 79); встановлені вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності (стаття 78) та припинення повноважень народного депутата України достроково у разі порушення вимог щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності (пункт 5 частини другої статті 81); здійснення голосування на засіданнях Верховної Ради України особисто (частина третя статті 84).

Поряд з цим, у чинному законодавстві, що визначає особливості правового статусу народного депутата України (у тому числі як особи, уповноваженої на

виконання функцій держави), існує низка положень щодо загальних засад здійснення парламентом своїх повноважень.

Так, відповідно до чинної частини першої статті 8 Закону України «Про статус народного депутата України» (зміст якої запропоновано викласти в новій редакції відповідно підпункту 4 пункту 1 розділу I законопроекту (реєстр. № 8327 – доопрацьований), у своїй діяльності народний депутат України повинен дотримуватися загальновизнаних норм моралі; завжди зберігати власну гідність, поважати честь і гідність інших народних депутатів, службових та посадових осіб і громадян; утримуватися від дій, заяв та вчинків, що компрометують його самого, виборців, Верховну Раду України, державу.

На народного депутата України також поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції» (підпункт б) пункту 1 частини першої статті 3 вказаного Закону), що зобов'язує народного депутата України під час виконання своїх службових повноважень неухильно додержуватися вимог закону та загальновизнаних етичних норм поведінки, бути ввічливими у стосунках з громадянами, керівниками, колегами і підлеглими (стаття 38).

При цьому, відповідно до частини першої статті 37 Закону України «Про запобігання корупції» загальні вимоги до поведінки в тому числі народних депутатів України, якими вони зобов'язані керуватися під час виконання своїх представницьких повноважень, підстави та порядок притягнення до відповідальності за порушення цих вимог встановлюються вказаним Законом, що є правовою основою для кодексів чи стандартів професійної етики.

Щодо міжнародних стандартів правил поведінки членів парламенту, на етапі опрацювання внесеного на розгляд Верховної Ради України проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правил етичної поведінки народних депутатів України (Етичного кодексу)» (реєстр. № 8327), Комітет попередньо звертався до Дослідницької служби Верховної Ради України щодо підготовки дослідження з питань порівняльного законодавства щодо правил поведінки членів парламенту (депутатської етики). Дослідницькою службою Верховної Ради України, було підготовлено аналітичну записку, в якій здійснено порівняльний аналіз законодавства іноземних держав щодо встановлення правил поведінки членів парламенту¹.

Зокрема, у записці зазначено, що правила поведінки членів парламенту є загальноприйнятим компонентом міжнародних стандартів щодо врегулювання конфлікту інтересів і запобігання корупції.

Положення цих стандартів закріплені в таких основних міжнародних актах:

- Європейський кодекс поведінки для всіх осіб, які залучені до місцевого та регіонального врядування, ухвалений Конгресом місцевих та регіональних влад Європи 7 листопада 2018 року;

- Рекомендації, надані Групою держав по боротьбі з корупцією (GRECO) щодо антикорупційних органів;

- Резолюція (97) 24 Комітету міністрів Ради Європи «Про двадцять принципів боротьби з корупцією», яка, серед іншого, передбачає необхідність

¹ <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32467.pdf>

вжиття ефективних заходів для запобігання корупції та, у зв'язку з цим, підвищення обізнаності громадськості та сприяння етичній поведінці;

- Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, в якій закріплено, що кожна держава-учасниця прагне застосовувати, у рамках своїх інституційних і правових систем, кодекси або стандарти поведінки для правильного, добросовісного й належного виконання державних функцій;

- Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи 1214 (2000) «Про роль парламентів у боротьбі з корупцією», в якій проголошено, що парламентарії зобов'язані не лише дотримуватися букви закону, але й подавати приклад непідкупності суспільству загалом, впроваджуючи та забезпечуючи виконання власних кодексів поведінки;

- Брюсельська Декларація Парламентської Асамблеї ОБСЄ, яка закликає парламенти держав-учасниць ОБСЄ розробити та опублікувати суворі стандарти етики та поведінки на службі для парламентаріїв та їх співробітників.

Своєю чергою, рекомендації щодо впровадження стандартів етичної поведінки (професійної етики) парламентарів були отримані Україною за результатами низки оціночних місій (звітів), зокрема:

- в Рекомендаціях Місії Європейського Парламенту щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України (додаток до Постанови Верховної Ради України від 17 березня 2016 року № 1035-VIII «Про заходи з реалізації рекомендацій щодо внутрішньої реформи та підвищення інституційної спроможності Верховної Ради України») зазначено про необхідність розробки та інституціоналізації у Верховній Раді України Кодексу поведінки народного депутата України. Впровадження Кодексу поведінки народного депутата України повинно відбуватися з урахуванням принципів всеосяжності, консультативності, прозорості та відповідно до кращої світової практики²;

- оціночним звітом стосовно України за результатами 4-го раунду оцінювання, прийнятим 23 червня 2017 року під час 76-го Пленарного засідання GRECO, що відбулося 19–23 червня 2017 року, Україні надано рекомендації щодо кодексу поведінки народних депутатів. Група експертів GRECO наголошує, що прийняття кодексу поведінки створить переваги як для самих парламентарів, так і для їх сприйняття громадськістю. Група відзначає, що просвітницький ефект від розробки кодексу й забезпечення його відповідності викликам сьогодення є надзвичайно важливим для інституції, яка прагне подолати кризу довіри. Ключовою умовою дієвості кодексу після його ухвалення є активне залучення парламентарів до наступного етапу. Вони повинні внести пропозиції та обговорити ідеї щодо вдосконалення кодексу, взяти участь у написанні його положень, переглянути і затвердити остаточні формулювання. Ухвалення такого кодексу також має супроводжуватися наданням додаткових практичних рекомендацій. Зокрема, необхідна додаткова підтримка щодо пояснення народним депутатам правил роботи парламенту й очікувань від його діяльності. Також потрібні роз'яснення викликів, пов'язаних із вирішенням

²https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1035-19?find=1&text=%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81#w1_1

потенційних або існуючих конфліктів інтересів (наприклад, далі у цьому звіті аналізуються розкриття зовнішніх зв'язків посадовців, прийняття ними подарунків тощо)³;

- в огляді ОЕСР доброчесності та боротьби з корупцією в Україні (травень 2025 року) зазначається про зареєстрований у Верховній Раді України законопроект (реєстр. № 8327) та рекомендовано Україні розглянути об'єднання всіх правил доброчесності, які застосовуються до депутатів, в одну політику⁴.

У підсумку, варто зазначити, що в Дорожній карті з питань функціонування демократичних інституцій, схваленій згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 травня 2025 року № 475-р (з метою виконання зобов'язань України, передбачених переговорною рамкою Європейського Союзу), серед заходів у Розділі III Функціонування парламентів у демократичній системі (підрозділ III В. Доброчесність) передбачено, зокрема, розроблення, прийняття і впровадження законодавства про правила поведінки народних депутатів України (Кодекс парламентської етики) відповідно до рекомендації ОБСЄ/БДПЛ, GRECO і Місії Європейського Парламенту з оцінки потреб.⁵

Серед іншого, на прикладі парламенту Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії Дослідницька служба Верховної Ради України зазначила, що кодекси поведінки для обох палат містять загалом однаковий перелік загальних принципів (на зразок, безкорисність, відвертість, об'єктивність, підзвітність, відкритість, чесність, лідерство). Також існує інститут уповноваженого для розслідування скарг про неналежну поведінку. За порушення правил поведінки до членів палат можуть застосовуватися, зокрема, попередження (перешкоджання іншим порушувати правила), захист (забезпечення безпеки персоналу та населення), відшкодування (збитків постраждалим від порушення), покарання (видиме покарання тих, хто порушує правила). Результати такої відповідальності можуть бути різні (до прикладу, в Палаті громад): від письмового або усного вибачення до відсторонення від роботи в Палаті на кілька днів чи навіть виключення із членів Палати.

Кодекс поведінки членів німецького Бундестагу був складовою регламенту парламенту. Своєю чергою, чинна редакція закону про статус членів Бундестагу передбачає низку обов'язків, зокрема: інформувати про діяльність, яку він виконує чи здійснює, вести облік усіх видів грошових подарунків, повідомляти про конфлікт інтересів. Відповідно за порушення таких правил (обов'язків) можуть бути застосовані певні санкції.

В Національній раді Республіки Австрія причиною запровадження Кодексу поведінки стала доповідь Групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO). Чинний Кодекс включає складові як щодо принципів та загальних правил поведінки члена парламенту, так і положення щодо лобювання/представництва інтересів, прийняття подарунків, щодо несумісності тощо.

³ Четвертий раунд оцінювання Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів, ухвалений на 76-му Пленарному засіданні GRECO (Страсбург, 19–23 червня 2017 року): <http://rm.coe.int/grecoeval4rep-2016-9-p3-76-greco-19-23-2017-/1680737206>

⁴ https://www.oecd.org/en/publications/oecd-integrity-and-anti-corruption-review-of-ukraine_7dbe965b-en/full-report.html

⁵ <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/475-2025-%D1%80#Text>

У Сеймі Латвійської Республіки Кодекс етики є невід'ємною складовою Регламенту Сейму, що встановлює принципи правила та рекомендації стосовно професійної етики, яких мають дотримуватися депутати Сейму у своєму ставленні до роботи, відносинах з іншими депутатами парламенту, іншими установами та суспільством. Нагляд за реалізацією Кодексу здійснює Комітет з мандату та етики.

За результатами порівняльного аналізу законодавства щодо правил поведінки членів парламенту (депутатської етики) та міжнародного досвіду, здійсненого Дослідницькою службою Верховної Ради України, можна дійти висновків, що законодавство про правила поведінки членів парламенту може визначати лише правила внутрішньої поведінки (в парламенті та його органах), або ж містити сукупність також тих норм, що визначають правила запобігання конфлікту інтересів, корупційним проявам, фінансового контролю та перевірки способу життя тощо. При цьому прийняття спеціального кодексу поведінки членів парламенту як окремого акта не є єдиним обов'язковим підходом.

Наразі в українському законодавстві існують закони, що визначають зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень, запобігання конфлікту інтересів, фінансового контролю способу життя осіб, уповноважень на виконання функцій держави, до яких належать народні депутати України.

Водночас, задля виконання передбачених переговорною рамкою Європейського Союзу зобов'язань України в сфері європейської інтеграції, враховуючи рекомендації щодо інституціоналізації кодексу поведінки членів парламенту, світові практики врегулювання питань щодо правил етичної поведінки парламентарів, зміни до Закону України «Про статус народного депутата України», що запропоновані законопроектом (реєстр. № 8327 – доопрацьований), в першу чергу визначають зміст депутатської етики, принципи та норми депутатської етики, санкції за порушення норм депутатської етики та порядок подання скарги про порушення норм депутатської етики.

Так, авторами запропоновано викласти у новій редакції частини першу і другу статті 8 Закону України «Про статус народного депутата України», передбачивши, що депутатська етика є сукупністю принципів та норм поведінки народного депутата України (далі – норм депутатської етики), яких він має дотримуватися під час здійснення депутатських повноважень. Норми депутатської етики поширюються на народного депутата з моменту складення ним присяги протягом всього строку виконання депутатських повноважень та не поширюються на його приватне життя.

Відтак, запропоновані нові редакції статей 8¹ та 8² до Закону України «Про статус народного депутата України» визначатимуть перелік принципів, якими у своїй діяльності мають керуватися народні депутати України (пріоритету інтересів суспільства та національних інтересів України, поваги до особи, поваги до Верховної Ради України, чесності, належного застосування впливу, відкритості, добросовісності, розсудливості та відповідальності), а також визначатимуть правила поведінки при здійсненні повноважень у Верховній Раді України та її органах, зокрема, народний депутат України не повинен -

порушувати своїми діями перебіг пленарного засідання Верховної Ради України, засідання комітету, тимчасової слідчої чи тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України, перешкоджати викладенню або сприйняттю виступу, доповіді, співповіді (вигуками, оплесками, вставанням, розмовами по мобільному телефону тощо); закликати до незаконних дій, вживати образливі, дискримінаційні висловлювання, вчиняти дії з використанням нецензурної лексики, непристойних слів чи жестів, чинити будь-які прояви фізичного впливу на інших народних депутатів, працівників Апарату Верховної Ради України, працівників патронатних служб у Верховній Раді України чи осіб, присутніх на пленарному засіданні Верховної Ради України, засіданнях її органів та поза межами засідань у приміщеннях адміністративних будинків Верховної Ради України тощо.

Крім цього, щодо обов'язку народного депутата України додержуватись принципів та норм депутатської етики авторами законопроекту запропоновано зміни до пункту 9 частини першої статті 24 Закону України «Про статус народного депутата України».

Враховуючи встановлення нових додаткових вимог до правил поведінки народного депутата України та зобов'язання їх дотримання під час здійснення депутатських повноважень, запропоновано також доповнення Закону України «Про статус народного депутата України» новими статтями 16¹ та 40, що передбачатимуть порядок подання скарги про порушення норм депутатської етики, перелік санкцій за порушення норм депутатської етики.

Своєю чергою, на відміну від чинних положень законодавства, які передбачають питання дотримання дисципліни та норм етики народними депутатами України на пленарному засіданні Верховної Ради України, законопроектом (реєстр. № 8327, доопрацьований) передбачається можливість подання скарги про порушення норм депутатської етики на засіданні Верховної Ради України, засіданнях її органів та поза межами засідань у приміщеннях адміністративних будинків Верховної Ради України, а також порядок розгляду такої скарги відповідним комітетом Верховної Ради України.

При цьому, авторами законопроекту запропоновано значно розширене коло суб'єктів подання скарги у порівнянні з чинними положеннями Регламенту Верховної Ради України, статтею 51 якого визначено право народного депутата України або представника депутатської фракції (депутатської групи), на адресу яких були виголошені образливі слова, звернутися до головуючого на пленарному засіданні з вимогою про надання слова для репліки (частина четверта статті 51) та право подати заяву до комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту в разі, якщо народний депутат України, депутатська фракція (депутатська група), на адресу яких були виголошені образливі слова, вважають, що конфлікт не вичерпано і порозуміння між народними депутатами України не досягнуто (частина п'ята статті 51).

Згідно з положеннями частини першої нової статті 16¹ Закону України «Про статус народного депутата України» (підпункт 7 пункту 1 розділу I законопроекту), окрім народного депутата України, скаргу про порушення норм депутатської етики, може бути подано групою народних депутатів України,

працівником Апарату Верховної Ради України, працівником патронатної служби у Верховній Раді України, іншою особою, присутньою на засіданні Верховної Ради України чи її органу.

Комітет звернув також увагу на новелу, запропоновану у законопроекті в частині змін до статті 33 Закону України «Про статус народного депутата України» (підпункт 9 пункту 1 розділу I законопроекту). Так, чинною редакцією частини п'ятої статті 33 зазначеного Закону передбачено, що народним депутатам України за поданням комітету, до компетенції якого входять питання депутатської етики не провадяться виплати, пов'язані з виконанням депутатських повноважень за дні, в які народний депутат України без поважних причин, визначених частиною третьою статті 26 Регламенту Верховної Ради України, не виконує свої депутатські повноваження, передбачені законом. Таке припинення відшкодування народному депутату України витрат, пов'язаних з виконанням депутатських повноважень, здійснюється за розпорядженням Голови Верховної Ради України, яке видається на підставі рішення комітету, до компетенції якого належать питання депутатської етики, що приймається на основі відомостей щодо обліку робочого часу народних депутатів, наданих Апаратом Верховної Ради України.

Змінами до частини п'ятої статті 33 Закону України «Про статус народного депутата України» передбачається, що припинення відшкодування народному депутату України витрат, пов'язаних з виконанням депутатських повноважень здійснюватиметься також на підставі висновку комітету, до компетенції якого належать питання правового статусу народного депутата та депутатської етики, про застосування до народного депутата санкції за порушення норм депутатської етики, що узгоджується з положеннями нової статті 40 зазначеного Закону (підпункт 10 пункту 1 розділу I законопроекту), якою передбачається перелік санкцій з порушення норм депутатської етики.

Серед санкцій, які автори законопроекту пропонують для застосування до народного депутата України за порушення норм депутатської етики, у першу чергу, - це вимога комітету, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата та депутатської етики, дотримуватися норм депутатської етики, прослухати навчальний курс з дотримання принципів та норм депутатської етики, а у разі здійснення порушення норм депутатської етики повторно (протягом року) повторно прослухати навчальний курс з дотримання принципів та норм депутатської етики з припиненням відшкодування йому витрат, пов'язаних з виконанням депутатських повноважень, на період прослуховування навчального курсу.

Також, при повторному порушенні норм депутатської етики (протягом року) або якщо таке порушення спричинило суттєву шкоду для репутації Верховної Ради України та довіри до народних депутатів України передбачаються санкції, про що ухвалюється відповідний висновок комітету:

1) припинити відшкодування народному депутату України витрат, пов'язаних з виконанням депутатських повноважень за розпорядженням Голови Верховної Ради України: на період прослуховування повторно навчального

курсу з дотримання принципів та норм депутатської етики; на період до двох календарних місяців;

2) прийняти рішення Верховної Ради України: позбавити народного депутата України права на виступ на пленарному засіданні (до трьох днів пленарних засідань); позбавити народного депутата України права брати участь у пленарних засіданнях Верховної Ради України (до п'яти днів пленарних засідань) протягом одного місяця; відкликати народного депутата України з посади, на яку його було обрано до складу відповідного комітету Верховної Ради України, за ініціативою комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата та депутатської етики.

Комітет зазначив, що вказаний перелік санкцій за порушення норм депутатської етики народним депутатом України дещо схожий і частково відповідає переліку заходів відповідальності, які можуть бути застосовані в разі недотримання стандартів поведінки депутатом Європарламенту⁶ відповідно до Правил процедури Європейського Парламенту.

Так, Правила процедури Європейського Парламенту передбачають такі заходи відповідальності: а) догану; б) втрату права на добові на період від двох до тридцяти днів; с) без шкоди для права голосу на пленарному засіданні й за умови суворого дотримання стандартів поведінки депутатів у цьому випадку – тимчасове відсторонення від участі в усіх або деяких заходах Парламенту на період від двох до тридцяти днів, коли парламент чи будь-який із його органів, комітетів чи делегацій збираються; d) заборону члену представляти парламент у міжпарламентській делегації, міжпарламентській конференції чи будь-якому міжінституційному форумі на строк до одного року; е) у разі порушення конфіденційності, обмеження прав на доступ до конфіденційної або секретної інформації терміном до одного року.

Крім цього, як зазначено в аналітичній записці з питань порівняльного законодавства щодо підходів до врегулювання конфлікту інтересів у діяльності депутатів – членів парламентських комітетів у державах – членах Європейського Союзу⁷, «певні заходи можуть бути подвоєні у разі повторних порушень або якщо член Європейського Парламенту відмовляється виконувати захід. Крім того, Голова Європейського Парламенту може подати Конференції голів пропозицію щодо тимчасового відсторонення або звільнення члена Європейського Парламенту з однієї або кількох посад, які він обіймає в Європейському Парламенті, відповідно до процедури, викладеної в Правилі 21 Регламенту Європейського Парламенту. А саме, Конференція голів може запропонувати Європейському Парламенту припинити строк повноважень Голови, віцепрезидента, квестора, голови чи заступника голови комітету, голови чи заступника голови міжпарламентської делегації або будь-якої іншої посадової

⁶ <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32467.pdf>

⁷ Аналітична записка Дослідницької служби Верховної Ради України з питань порівняльного законодавства щодо підходів до врегулювання конфлікту інтересів у діяльності депутатів – членів парламентських комітетів у державах-членах Європейського Союзу (електронна карта документа (2185014), надіслана на лист Комітету від 16.01.2026

особи, обраної в Європейському Парламенті, якщо вона вважає, що відповідний парламентар винний у серйозному проступку».

Однією з рекомендацій оціночного звіту четвертого раунду щодо України, ухваленого GRECO, зокрема, присвяченого «запобіганню корупції серед народних депутатів, суддів і прокурорів», наданих Україні для виконання (Рекомендація XII), було передбачено - розробити ефективні внутрішні механізми популяризації та підвищення обізнаності з питань доброчесності у парламенті як на індивідуальному рівні (надання конфіденційних консультацій), так і на інституційному рівні (навчання, інституційні дискусії з етичних питань, активне залучення лідерських структур).

У цьому контексті, Комітет звернув увагу, що за порушення норм депутатської етики до народного депутата України законопроектом передбачено можливість застосування таких санкцій як прослуховування навчального курсу з дотримання принципів та норм депутатської етики, а також прослуховування такого навчального курсу повторно.

Також авторами законопроекту враховано у проекті рекомендацію VII⁸ GRECO – «...розробити та затвердити кодекс поведінки народних депутатів України за участі самих депутатів і забезпечити легкий доступ до нього представників громадськості; додати до кодексу детальні письмові рекомендації щодо його практичного використання (зокрема, що стосуються попередження конфлікту інтересів при виконанні повноважень народного депутата, оприлюднення інформації про можливий конфлікт і можливість самовідводу у конкретних випадках конфлікту інтересів, а також щодо подарунків та інших вигод, контактів із третіми сторонами тощо)», в частині обмеження участі народного депутата України в обговоренні та прийнятті рішень на засіданні комітету з питань яких у такого депутата наявний конфлікт інтересів.

Зокрема, у підпункті 4 пункту 2 розділу I законопроекту запропоновано норму, згідно з якою «народний депутат України - член комітету не бере участі в голосуваннях під час розгляду скарги про порушення норм депутатської етики, поданої цим народним депутатом України - членом комітету, або скарги про порушення норм депутатської етики, поданої стосовно цього народного депутата України - члена комітету» (частина шоста нової статті 33³ Закону України «Про комітети Верховної Ради України»).

Своєю чергою, зміни, запропоновані до Закону України «Про статус народного депутата України» в частині депутатської етики, одночасно кореспондуються зі змінами, запропонованими законопроектом (реєстр. № 8327, доопрацьований) до Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та до Регламенту Верховної Ради України.

Так, змінами до Закону України «Про комітети Верховної Ради України» передбачається таке.

Авторами законопроекту запропоновано передбачити функціонування парламентського комітету, до предмета відання якого належатиме питання

⁸ <https://rm.coe.int/greco4-2024-15-final-ukr-add-to-the-2nd-compliance-report-ukraine-pu/1680b46473>

правового статусу народного депутата України та депутатської етики (підпункт 4 пункту 2 розділу I проекту Закону).

У контексті правового статусу комітетів Верховної Ради України, їх функцій та організаційних основ діяльності Комітет зазначив, що організація, повноваження та порядок діяльності комітетів Верховної Ради України визначаються Конституцією України, законами України «Про комітети Верховної Ради України», «Про статус народного депутата України», іншими законами України, Регламентом Верховної Ради України та Постановою Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання» від 29 серпня 2019 року № 19-ІХ.

Статтею 89 Конституції України встановлено, що Верховна Рада України для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, виконання контрольних функцій відповідно до Конституції України створює з числа народних депутатів України комітети Верховної Ради України та обирає голів, перших заступників, заступників голів та секретарів цих комітетів.

Згідно з положеннями частини першої статті 81 Регламенту Верховної Ради України створення комітетів Верховної Ради України здійснюється з урахуванням вимог Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та Регламенту Верховної Ради України.

Відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» комітет Верховної Ради України - орган Верховної Ради України, який утворюється з числа народних депутатів України для здійснення за окремими напрямками законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання контрольних функцій.

Положеннями частин першої та другої статті 5 зазначеного Закону передбачено, що Верховна Рада України затверджує кількість комітетів, їх назви та предмети відання. Мінімальна та максимальна кількість осіб, які можуть входити до складу одного комітету, визначається постановою Верховної Ради України.

Свою чергою, автори законопроекту передбачають особливості формування персонального складу комітету, до предмета відання якого належатимуть питання правового статусу народного депутата України та депутатської етики, зокрема, згідно з редакцією нової частини другої статті 5 зазначеного Закону (підпункт 1 пункту 2 розділу I законопроекту), до складу такого комітету входитиме парна кількість осіб.

Крім того, змінами до частин другої, сьомої статті 6 вказаного Закону (підпункт 2 пункту 2 розділу I законопроекту) пропонується визначити, що персональний склад комітету, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата України та депутатської етики, формується з народних депутатів України різної статі, наполовину з народних депутатів України, що входять до складу коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України (далі - коаліція), та наполовину з народних депутатів

України, що не входять до складу коаліції, а на посаду голови комітету має бути обрано народного депутата України, що не входить до складу коаліції, на посаду секретаря цього комітету, має бути обрано народного депутата України, що входить до складу коаліції.

Комітет зазначив, що такий спосіб формування персонального складу комітету Верховної Ради України є новим підходом та відрізняється від загальних правил формування парламентських комітетів, передбачених статтею 6 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» та статтями 81, 84 Регламенту Верховної Ради України.

Серед повноважень такого комітету (нова стаття 33³ Закону України «Про комітети Верховної Ради України»), який, з-поміж інших, визначених цим Законом прав і обов'язків комітетів, здійснюватиме контроль за дотриманням народними депутатами України принципів та норм депутатської етики, розгляд скарг щодо порушення норм депутатської етики, організацію навчання щодо статусу народного депутата України і дотримання принципів та норм депутатської етики, а також підготовку звіту, за результатами узагальнення практики дотримання принципів та норм депутатської етики народними депутатами України.

Окремо Комітет звернув увагу на новелу щодо звітування комітетом (підпункт п'ятий пункту 2 розділу I законопроекту) щорічно до 1 квітня перед Верховною Радою України про дотримання норм депутатської етики.

Відповідно до чинної статті 53 Закону України «Про комітети Верховної Ради України» комітети звітують про свою роботу Верховній Раді України у випадках, передбачених цим Законом та Регламентом Верховної Ради України; наприкінці кожної сесії Верховної Ради України комітет розглядає питання про виконання плану роботи комітету та іншу діяльність у період цієї сесії і затверджує шляхом прийняття рішення письмовий звіт про підсумки своєї роботи.

Враховуючи редакцію нової статті 33³ (підпункт 4 пункту 2 розділу I проекту Закону), а також зміни до статті 53 Закону України «Про комітети Верховної Ради України», запропоновані авторами, окрім визначених зазначеним Законом прав та обов'язків комітетів Верховної Ради України, у тому числі підготовки звіту про підсумки роботи у період кожної сесії, комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належатимуть питання правового статусу народного депутата України та депутатської етики готуватиметься і подаватиметься окремий щорічний звіт.

Зважаючи на викладене, Комітет зазначив, що зміни до Закону України «Про комітети Верховної Ради України», які стосуються повноважень комітету, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата України та депутатської етики, узгоджуються з пропозиціями, передбаченими цим законопроектом до Закону України «Про статус народного депутата України» (підпункти 7, 9, 10 пункту 1 розділу I законопроекту), а також з пропозиціями щодо змін до Регламенту Верховної Ради України (підпункти 1, 2, 4 - 6 пункту 3 розділу I законопроекту).

Щодо запропонованих змін до Регламенту Верховної Ради України Комітет зазначив таке.

Відповідно до частини п'ятої статті 83 Конституції України порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.

Так, Регламент Верховної Ради України встановлює порядок підготовки і проведення сесій Верховної Ради України, її засідань, формування державних органів, визначає законодавчу процедуру, процедуру розгляду інших питань, віднесених до її повноважень, та порядок здійснення контрольних функцій Верховної Ради України.

Поданим законопроектом до Регламенту Верховної Ради України, як і до законів України «Про статус народного депутата України», «Про комітети Верховної Ради України» вводяться нові визначення, зокрема, «комітет, до предмета відання якого належить питання правового статусу народного депутата та депутатської етики», «санкції».

Серед іншого новелами законопроекту пропонується розширити обов'язки головуєчого на пленарному засіданні Верховної Ради України шляхом доповнення частини першої статті 27 Регламенту Верховної Ради України новим пунктом 6¹ (підпункт 1 пункту 3 розділу I законопроекту) про те, що головуєчий на пленарному засіданні Верховної Ради України оголошує про застосування до народного депутата України санкцій за порушення норм депутатської етики, про позбавлення його права на виступ на пленарному засіданні.

Комітет зауважив, що така пропозиція узгоджується зі змінами до Закону України «Про статус народного депутата України», якими визначаються санкції за порушення норм депутатської етики, передбаченими пунктом 2 частини другої статті 40 проекту Закону.

Крім того, пропонується статтю 35 Регламенту Верховної Ради України (черговість надання слова на пленарному засіданні) доповнити новою частиною (підпункт 2 пункту 3 розділу I законопроекту), про те, що за висновком комітету, до предмета відання якого належить питання правового статусу народного депутата та депутатської етики щодо застосування до народного депутата України санкції, Верховна Рада України може прийняти рішення про позбавлення такого народного депутата України права на виступ на пленарному засіданні (до трьох днів пленарних засідань).

Комітет звернув увагу, що санкції за порушення норм депутатської етики (ті, що стосуються заборони виступу на пленарних засіданнях Верховної Ради України чи участі в пленарних засіданнях) у законопроекті запропоновано визначати у днях пленарних засідань (на відміну від існуючої наразі практики позбавлення права брати участь у пленарних засіданнях (до п'яти таких засідань)).

Чинна практика була встановлена ще в умовах, коли відповідно до частини третьої статті 19 Регламенту Верховної Ради України (до внесення змін Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо графіка проведення пленарних засідань Верховної Ради України» від 15.09.2020 № 893-IX) у вівторок та четвер вівторок тижня, відведеного для пленарних

засідань, проводилися два пленарні засідання. Відтак, позбавлення народного депутата України за рішенням Верховної Ради України права брати участь у п'яти пленарних засіданнях в еквіваленті календарних днів могло тривати не більше одного тижня, відведеного для пленарних засідань.

Також, формулювання – «до трьох днів пленарних засідань» - кореспондується з режимом роботи Верховної Ради України у мовах дії воєнного стану, враховуючи положення статті 12 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо діяльності Верховної Ради України в умовах воєнного стану, положеннями частини першої якої передбачено, що Верховна Рада України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях працює в сесійному режимі, а також враховуючи положення пункту 1 пункту 1 Постанови Верховної Ради України «Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання в умовах дії воєнного стану», що передбачають роботу Верховної Ради України дев'ятого скликання в умовах дії воєнного стану «у режимі одного пленарного засідання, що триває до дня припинення чи скасування воєнного стану в Україні, але не пізніше ніж до початку наступної чергової сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання».

Відтак, застосування такої санкції за умови організації роботи Верховної Ради України в режимі одного пленарного засідання (як це передбачено наразі у зв'язку із дією правового режиму воєнного стану) дозволить уникнути ситуації, за якої заборона народному депутату України права брати участь у пленарних засіданнях триватиме одне пленарне засідання, що може співпадати з тривалістю чергової сесії Верховної Ради України.

Крім зазначеного, авторами пропонується викласти статтю 51 Регламенту Верховної Ради України в новій редакції «Дотримання народними депутатами норм депутатської етики на пленарному засіданні Верховної Ради» (підпункт 4 пункту 3 розділу I законопроекту), передбачивши, зокрема, заборону народному депутату України порушувати норми депутатської етики, а якщо народний депутат України на пленарному засіданні Верховної Ради України здійснює дії чи вживає слова, що мають ознаки порушення норм депутатської етики, головуєчий на пленарному засіданні робить зауваження такому народному депутату України та інформація про зауваження заноситься до протоколу пленарного засідання Верховної Ради України.

Серед новел у редакції статті 51 Регламенту Верховної Ради України варто відзначити можливість звернення народного депутата України або депутатської фракції (депутатської групи) чи іншої особи, що бере участь у пленарному засіданні, щодо яких було здійснено дії чи вжито слова, що мають ознаки порушення норм депутатської етики іншим народним депутатом, із скаргою до комітету, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата та депутатської етики, для її розгляду та ухвалення відповідного висновку; надання відповідних документів, матеріалів фотозйомки або відеозапису, які стосуються випадку, що має ознаки порушення народним депутатом норм депутатської етики; розгляд комітетом, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата та депутатської етики питання щодо порушення народним депутатом України норм депутатської

етики на пленарному засіданні Верховної Ради за дорученням Голови Верховної Ради України, Першого заступника або заступника Голови Верховної Ради України.

Своєю чергою, новою статтею 51¹ Регламенту Верховної Ради України (підпункт 5 пункту 3 розділу I законопроекту) запропоновано, що комітет, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата та депутатської етики, щорічно подає до Верховної Ради України звіт про дотримання норм депутатської етики в порядку, передбаченому статтею 53 Закону України «Про комітети Верховної Ради України», та оприлюднює його на офіційному веб-сайті Верховної Ради України. Верховна Рада України за процедурним рішенням розглядає на пленарному засіданні звіт про дотримання норм депутатської етики та визначає порядок його розгляду.

Крім того, зміни пропонуються і до частини четвертої статті 81 Регламенту Верховної Ради України (підпункт 6 пункту 3 розділу I законопроекту), щодо квот розподілу посад голів комітетів, перших заступників, заступників голів, секретарів та членів комітетів, які визначаються пропорційно від кількісного складу депутатських фракцій (депутатських груп) до фактичної чисельності народних депутатів України у порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України. За пропозицією авторів, такі квоти мають визначатися «з урахуванням особливостей формування персонального складу комітету, до предмета відання якого належить питання правового статусу народного депутата та депутатської етики, визначених частинами другою та сьомою статті 6 Закону України «Про комітети Верховної Ради України», що кореспондується зі змінами, запропонованими законопроектом до статті 6 Закону України «Про комітети Верховної Ради України».

У висновку Головного науково-експертного управління зазначається, що у доопрацьованому законопроекті реєстр. № 8327 (проект від 11.03.2026) враховано переважну більшість висловлених раніше зауважень Головного управління (до проекту від 30.12.2022), проте, «у разі прийняття законодавцем рішення про перегляд підходів до визначення правової природи депутатської діяльності та відмови від її розгляду як трудової діяльності положення проекту потребуватимуть доопрацювання в напрямку більш комплексного оновлення відповідних норм Закону». Окрім цього, стосовно особливостей формування персонального складу комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання правового статусу народного депутата України та депутатської етики, у висновку Управління зазначається, що «встановлення відмінних від загального порядку правил формування окремих комітетів (як це пропонується у проекті) виглядає дещо дискусійним, оскільки ці органи мають однаковий правовий статус».

Враховуючи викладене та керуючись положеннями частини другої статті 20, частини третьої статті 93, статей 108, 111, пункту 1 частини першої статті 114 Регламенту Верховної Ради України, Комітет ухвалив висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо етики народних депутатів України» (реєстр. № 8327, доопрацьований), внесений народними депутатами України Подгорною В.В. та іншими (всього 18 підписів),

і рекомендує Верховній Раді України включити законопроект (реєстр. № 8327, доопрацьований) до першого розділу порядку денного п'ятнадцятої сесії Верховної Ради України дев'ятого скликання та за результатами його розгляду в першому читанні прийняти за основу з дорученням Комітету доопрацювати зазначений законопроект з урахуванням пропозицій і поправок суб'єктів права законодавчої ініціативи, скоротивши строк подання таких пропозицій і поправок наполовину, та внести його на розгляд Верховної Ради України у другому читанні.

Співдоповідачем від Комітету на пленарному засіданні Верховної Ради України з цього питання визначено голову Комітету.

Голова Комітету

С.В. КАЛЬЧЕНКО

